

Kineska vanjska politika na području Azije

Kalapiš, Aron

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:467916>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti

Aron Kalapiš

Kineska vanjska politika na području Azije

Diplomski rad

Zagreb, 2016.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Kineska vanjska politika na području Azije

Diplomski rad

Mentor: dr.sc.Dejan Jović

Student: Aron Kalapiš

Zagreb

Lipanj, 2016.

Izjavljujem da sam diplomski rad “Kineska vanjska politika na području Azije”, koji sam predao na ocjenu mentoru dr.sc.Dejanu Joviću, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen, ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao/la ECTSbodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao/la etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Aron Kalapiš

Sadržaj:

1.UVOD.....	5
Mao i začeci vanjske politike NR Kine.....	6
3.Den Xiaoping i reformska era.....	8
4.Jiang Zemin.....	13
5.Hu Jintao.....	15
6.Opće značajke kineske vanjske politike.....	20
6.1.Dualnost vlastite superiornosti i slabosti.....	21
6.2. Daguo.....	22
6.3.Kina kao supersila i zemlja u usponu.....	22
6.4. Koncept Trećeg svijeta.....	22
6.5. G2 koncept- Osovina SAD – Kina.....	25
6.6. Koncept demokratskog međunarodnog poretka.....	26
6.7. Glavni stupovi kineske vanjske politike.....	27
6.8. Diplomacija velikih sila.....	27
6.9. Pet principa miroljubive koegzistencije.....	28
6.10. Harmonični svijet.....	29
6.11. Službeni ciljevi kineske vanjske politike.....	29
7.Teritorijalni sporovi: Slučaj Spratly.....	32
8.Tajvan i pitanje nacionalnog ujedinjenja.....	34
9.Zaključak.....	35

Sažetak.....	37
Ključne riječi.....	38
Popis literature.....	39

1. Uvod:

Streloviti uspon Kine je jedna od najvećih priča o uspjehu jedne zemlje u suvremenoj povijesti. Kao jedna od najstarijih civilizacija sa 3000 godina neprekinutog postojanja, Kina je iskusila brojne promjene, previranja i transformacije. Tokom srednjeg vijeka pa sve do punog zamaha industrijske revolucije u prvoj polovici 19.stoljeća u Zapadnoj Europi, Kina se smatrala tehnološki najsuperiornijom zemljom na svijetu. Puni 1000 godina su kineske manufakture dostizale neviđenu razinu produktivnosti, kao i poljoprivredna proizvodnja i trgovina. Kina je dugi niz godina dominirala trgovinom na iznimno unosnom Putu Svile, koji se prostire od Kine pa sve do Europe, čime se kroz trgovinu povezivala sa ostatkom tadašnjeg svijeta. Slabljenjem kineske moći u 19.stoljeću uslijed opijumskih ratova, unutrašnjih nemira i zapadne intervencije, Kina je bila dovedena u podređeni status prema tada nadmoćnijem zapadu i Japanu. Taj period je ostao urezan u kinesku kolektivnu svijest kao „stoljeće poniženja“. Tek pred kraj 1940-ih i okončanjem razornog građanskog rata koji je trajao od 1920-ih dolazi do stabilizacije Kine. Nakon dužeg perioda maoističkih društvenih eksperimenata i stahovlade, krajem 1970-ih Kina ulazi u period liberalizacije svoga političkog i gospodarskog sustava te čitavog društva koje će imati dalekosežne posljedice u nadolazećim desetljećima. Narodna Republika Kina je sa mjesta regionalne sile postala u vrlo kratkom vremenskom periodu vodeća gospodarska sila svijeta, popraćena velikim usponom njezine vanjske politike koja svojim djelovanjem ima potencijala bespovratno preobraziti politički krajolik azijskog kontinenta u nadolazećim desetljećima. Cilj ovog rada je što jasnije raščlaniti povijesni razvoj kineske vanjske politike, baveći se izolacionizmom Maove vladavine, naglim zaokretom i liberalizacijom kroz reforme 1980-ih pod Dengom Xiaopingom, nastavkom iste politike tokom 1990-ih pod Jiangom Zeminom i trenutnom konsolidacijom i novim konzervativizmom Hu Jintaoa i njegova nasljednika, Xi Jinpinga, sadašnjeg predsjednika NR Kine. Nakon razrade elemenata karakterističnih za kinesku vanjsku politiku, nastavlja se sa analizom ključnih pretpostavki i elemenata suvremene kineske vanjske politike s kojima se utječe na odluke i razvoj strategija NR Kine u vanjskopolitičkim događanjima. U treće i zadnjem djelu, posvetit će se pažnja pitanju kineskog teritorijalnog spora sa susjednim zemljama u regiji oko otočja Spratly, kinesko-tajvanskim odnosima.

2. Mao i začeci vanjske politike NR Kine

U maoističkom ozračju od 1950-ih pa sve do smrti Mao Zedonga 1976., Kina je vodila jednu izuzetno izolacionističku politiku prema vanjskom svijetu, koja je bila obojana ideologijom kineske inačice socijalizma-maoizmom (Lanteigne, 2009: 58-60). Ciljevi tadašnje vanjske politike za Narodnu Republiku Kinu su bili:

1. Promicanje revolucije seljaštva diljem svijeta, sa fokusom na zemlje Trećeg svijeta (pojam koji je izvorno Mao izmisli da raščlani postkolonijalnu Afriku i Aziju od pro-sovjetskog i pro-američkog bloka, te da istakne pretenzije Kine da bude vođa Trećeg svijeta). Maoizam se svojim isključivanjem i umanjivanjem važnosti radničke klase direktno dovodio u sukob sa sovjetskom inačicom komunizma, te je bio jedan od uzroka kinesko-sovjetskog raskola u 1960-ima.

(<https://www.marxists.org/history/rol/ncm-5/cpc-policy.pdf>, 10.5.2016.)

2. Okončanje vladavine režima Kuomintanga na Tajvanu, koji i dalje nosi službeni naziv Republika Kina. Primarno se podrazumjevalo da se treba silom uništiti zadnje ostatke starog neprijatelja iz građanskog rata, predvođenog Chiang-Kai Shekom.

3. Obnova statusa svjetske velesile. Kinezi nikada nisu sebe smatrali trećeklasnom silom i nerazvijenom civilizacijom

4. Izbjegavanje vojno političkih saveza, nepriznavanje UN-a i drugih međunarodnih organizacija, koje su smatrane instrumentom imperijalizma zapadnih sila, Mao ih je osobno nazvao „imperijalističkim izrodima“ kapitalističke buržoazije.

Posljeratna Kina je bila jako oslabljena i osiromašena zemlja, koju su opustošili desetljeća građanskog rata (1927.-1949.), japanska agresija (1937.-1945.), te eksploatacija zapadnih sila putem nametnuta „nejednakih“ sporazuma iz 19. stoljeća, kao rezultat poraza Kineskog carstva u Opijumskim ratovima i Bokserskom ustanku.

U tom ozračju siromaštva, Komunistička partija Kine, predvođena Mao Zedongom, koji je imao podršku velike i moćne Narodnooslobodilačke vojske Kine, težila je vratiti izgubljeni prestiž, snagu i status Kine u regiji promičući agresivnu politiku prema susjednim zemljama.

Intervencijom u Korejskom ratu 1950.-1953., Indijsko-kineskom ratu 1962., sovjetsko-kineskim pograničnim sukobom 1969 (Zhao, 2004;85) okršajima s Tajvanom tokom ovog čitavog perioda, kinesko vodstvo je bezupješno nastojalo ojačati kinesku moć i položaj u regiji. Ta agresivna ekspanzionistička politika je dovela do sve veće izolacije NR Kine čak i od strane svojih ideoloških saveznika, SSSR-a i Vijetnama.

(<https://www.marxists.org/history/rol/nem-5/cpc-policy.pdf>, 10.5.2016.)

Na unutrašnjem planu, gospodarstvo je kao i vanjska politika, bilo iznimno politizirano, te čvrsto kontrolirano u svrhu demonstracije moći nove socijalističke Kine. Grandiozni gospodarski eksperimenti poput Velikog Skoka Naprijed, izazvali su glad što je još više osiromašilo već ionako slabašno kinesko gospodarstvo i društvo te je izazvalo val negodovanja i pobunu unutar samog partijskog vrha bliskog Mao-u.

Na diplomatskoj razini kineska vanjska politika je bila jako marginalizirana i praktički nepostojeća. Razlog tomu je bio u načinu na koji je sama kineska struktura vlasti funkcionirala, pri čemu su ovlasti i funkcije kineskih diplomata i dan danas znatno ograničene (Zhao, 2004:91).

Zbog totalitarne prirode Maove vladavine, te njegove osobne averzije prema tadašnjem međunarodnom poretku, bilo je iznimno malo interakcije sa zemljama u regiji i svijetu. Najviše se mogu istaknuti Maovi posjeti SSSR, koji su bili njegova jedina dva posjeta stranoj zemlji, dok je premijer Zhou Enlai bio zadužen za posjete i promicanje NR Kine na vanjskom planu. Najveći diplomatski naponi koje je Kina bila poduzela su bili jačanje odnosa s SSSR-om za vrijeme Staljina, koji su unatoč svemu u periodu od 10 godina potonuli do razine rivalstva i otvorenog neprijateljstva, nakon čega je uslijedilo zbližavanje s SAD-om tokom 1970-ih u nastojanju da se napravi protuteža sovjetskoj prevlasti u regiji i općoj ravnoteži snaga u Hladnom ratu. U oba slučaja, kineski strateški interesi bili su presudni. Odnosi sa SSSR-om su se znatno pogoršali kad je Hruščov odbio pomoći Kini u razvoju vlastitog nuklearnog programa, u strahu da će ugroziti sovjetsku prevlast u socijalističkom bloku. Kina je unatoč tome, savladala sve prepreke, te je sama razvila i testirala 1964.godine nuklearno oružje. Eskalacijom Vijetnamskog rata, Kina i SSSR su se našli na istoj strani, dajući potporu komunističkom Sjevernom Vijetnamu u borbi protiv SAD-a i pro-američkog Južnog Vijetnama. U pozadini se odvijala žestoka borba između sovjetskih i kineskih interesa za uključenje Jugoistočne Azije u njihovu sferu interesa, koja se

najviše došla do izražaja tokom vijetnamske invazije na pro-kinesku Kambodžu, koji je bio jedini primjer sukoba dviju komunističkih zemalja, iako je to sa geopolitičkog stanovišta bio proxy rat između SSSR-a i NR Kine (<http://www.e-ir.info/2008/07/16/the-cold-war-and-china/> 3.5.2016.).

U tom turbulentnom periodu, pred kraj Maove vladavine je Kina krenula u prve korake razvoja svoje vanjske politike kao moderna i suvremena regionalna i svjetska velesila. 25. listopada 1971. nakon dužeg lobiranja kod SAD-a i zapadnih sila, preko Pakistana koji je bio zajednički kineski i američki saveznik, pokrenuto je povijesno glasanje u Vijeću sigurnosti UN-a, kojim je Republiku Kinu proglasilo nelegitimnim predstavnikom Kine (www.un.org, 3.5.2016.), te joj je oduzet status stalne članice UN-a, što je bio veliki udarac Kuomintangu i Chiang-Kai Sheku. Kao rezultat promjene statusa, Narodna Republika Kina je većinom glasova dobila status stalne članice Vijeća Sigurnosti UN-a, (Lantaigue, 2009:64) što je bio veliki korak naprijed u priznanju suvereniteta i legitimnosti kineskih vlasti u Peking. Upravo se taj trenutak može prepoznati kao prva velika pobjeda kineske diplomacije, jer se ovim događajem Kina vratila u međunarodnu zajednicu, te je prekinuta dugogodišnja izolacija (Kim, 1979: 216-217).

3. Deng Xiaoping i reformska era

Smrću Maoa, dolazi do promjene čitave ideološke paradigme unutar NR Kine, čije učinke i dalje vidimo kao glavne pokretače kineske politike na vanjskopolitičkom i unutarnjepolitičkom planu. Godine 1978. Na vlast dolazi klika poznata pod nazivom Osam Starješina, a to su bili: Deng Xiaoping, Chen Yun, Li Xiannian, Peng Zhen, Yang Shangkun, Bo Yibo, Wang Zhen, Song Renqiong. Najpoznatiji na zapadu i najistaknutiji u toj skupini je bio Deng Xiaoping, koji je slovio kao najveći reformist tokom Maove vladavine, zbog čega je često bio na udaru samog Maoa, koji je zbog vlastite paranoje i straha od kontrarevolucije, često zatvarao i proganjao u zabačene djelove Kine brojne reformiste poput Denga (Brandt i Rawlski 2008:101).

Po čemu je ovo prekretnica? Do Maove smrti čitav sustav odlučivanja, izrade, planiranja i provedbe političkih odluka na svim razinama je bio u nadležnosti generalnog sekretara komunističke partije NR Kine, a to je bio Mao Zedong. Izrazito krutim i brutalnim metodama, totalitarnim terorom, Mao je vodio kinesku državu kroz razne masivne reforme, koje su često rezultirale brojnim žrtvama zbog radikalnih metoda te samog nedostatka obzira od strane vlasti

prema narodu. Pred kraj njegova života, umjereni elementi među kojima su bili „osmorica starješina“ su uspjeli „iza kulisa“ kineske politike, udaljiti Maoa iz većine državnih odluka i događanja, te su nakon njegove smrti krenuli u sveobuhvatne reforme političkog sustava. (Kau, 1993:36) Prvi korak je bila ograničena osuda Maoizma te podjela prava glasa između 8 najutjecajnijih članova komunističke partije NR Kine, što je danas preraslo u 200 najutjecajnijih na kongresima komunističke partije NR Kine (Joseph, 2014:125-128).

Taj reformirani socijalistički sustav, nazvan demokratski centralizam, pokazao se kao veliki uspjeh koji je osigurao dugovječnost socijalističkog režima u post-hladnoratovskom i globaliziranom svijetu, gdje je Kina među rijetkima sprovela reforme svoga sustava vlasti i uspješno pobijedila pro-demokratski pokret (Chow, 2003:87-88).

Time je u svim političkim procesima u igru ušla uloga moćnih lobija poput birokrata, vojske (Christiansen, Rai, 1996:156-159) te nove poduzetničke elite koja je bila sada poželjni element u novoj komunističkoj društvenoj hijerarhiji. (Deng i Wang, 2005:247) Takav sustav jedne stranke sa više frakcija nije nikakva novost u kineskom društvu, jer je u biti to samo modernizirana inačica starog frakcionaštva iz carskih vremena, kada su carevi bili pod jakim utjecajem dvorskih, vjerskih i birokratskih frakcija (Luh, 2006., 13).

Koje su posljedice te reforme? Kineska politika se time zaštitila od ekscesa i radikalizma Maovih sljedbenika te izvuče najviše koristi, odnosno nanese najmanje štete postojećim strukturama u kineskoj državi i društvu.

Novi smjer reformista, Deng Xiaoping je nazvao politikom gradualizma (postepenosti) te će upravo taj pristup igrati značajnu ulogu u novom pravu kineske vanjske i ekonomske politike (Lantaigne, 2009:61).

Kina je 1978., bila jedna dosta oslabljena i izolirana zemlja, sa praktički nepostojećom vanjskom politikom. Upravo tada je bilo pitanje kada je pravi trenutak da Kina krene u novom smjeru.

Kineski pojmovi poput Kuozhang i Chongjian (ekspanzija i rekonstrukcija) najbolje opisuju smjer djelovanja tadašnjih elita (ibid, 150). Kinesko ministarstvo vanjskih poslova je prvo došlo na red u valu reformi. Izrazito zapušteno od Drugog svjetskog rata, gdje je glavninu

diplomatskog korpusa i stranih predstavništva preuzela Republika Kina, kineski diplomati su bili poslani na obrazovanje na Zapad i SSSR da prouče situaciju, događanja i kretanja na svjetskoj sceni, te da prenesu svoja znanja natrag u Kinu s ciljem reorganizacije kineske diplomacije.

Gledano današnjim očima, skoro je nevjerojatno koliko je tadašnja NR Kina bila neupućena u događanja u regiji, svijetu te u međunarodnim organizacijama, što je značilo da je jedna tako velika zemlja bila totalno odvojena i izvan toka svjetskih događanja (ibid, 26).

Upravo je zato bilo potrebno da Kina izviđa teren, da analizira promjene u zadnjih 30-tak godina te da prepozna pojavu ključnih procesa poput globalizacije, s ciljem maksimalnog iskorištavanja novih kretanja na svjetskoj političkoj i gospodarskoj sceni za kinesku korist. Sama globalizacija je odmah bila prepoznata kao ogromna potencijalna transformacijska sila uz pomoć koje bi Kina mogla izvesti svoj spektakularni uspon na svjetsku scenu. Tokom 1980-ih i 1990-ih Kina aktivno lobira za ulazak u GATT te kasnije WTO (ibid, 62). Kompleksni odnosi sa SAD-om, zapadnoeuropskim državama i Japanom oko statusa Tajvana, stanja ljudskih prava i ekonomskih sloboda te samog ustroja kineske ekonomije dugi niz godina su onemogućavali dugo priželjkivani ulazak Kine u vodeće svjetske trgovinske krugove.

Na regionalnoj razini, Kina 1990-ih teži poboljšati svoj imidž regionalnog partnera, te traži smanjenje napetosti i uklanjanje trgovinskih barijera s ciljem lakšeg pristupa stranim investicijama i lakšoj trgovini sa Zapadom. Prvi na redu je bio ASEAN, koji je prethodno bio viđen kao temeljna prijetnja kineskim interesima u Jugoistočnoj Aziji, zbog njihovog potencijala za uspostavu anti-kineskog bloka, predvođenog od strane rivalske velesile poput SAD-a. Najbolji primjer je neuspješni SEATO pakt koji je tokom 1950-ih i 1970-ih bio glavni instrument suradnje između SAD i zemalja istočne i jugoistočne Azije u borbi protiv širenja sovjetskog i kineskog utjecaja (Li i Kwa, 2011:62).

Tokom 1980-ih Kina uspostavlja odnose s Južnom Korejom te raskida sa praksom priznanja jedne jedine legitimne predstavnice ujedinjene Koreje, donedavno Sjeverne Koreje. Zajednički ekonomski interesi i slični politički procesi su bili od posebnog interesa. Nedavna demokratizacija Južne Koreje koja je pokrenula liberalizaciju svog ekonomsko i političkog sustava je bila polazište za razmjenu iskustva sa Kinom . Upravo je korejski model ponudio nove spoznajekoje su našle primjenu u daljnjim reformama liberalizaciji njezinog gospodarstva

(Lantaigne, 2009:113).

Uz, relativne mirne interakcije u Aziji, odnosi sa Vijetnamom su bili u najgorem stanju te su imali dosta veze sa utjecajem kineske vojske u unutarnjoj i vanjskoj politici kineske države

(Zhang, 2015: 40-67). Godine 1979. Kineska narodnooslobodilačka vojska je brojila 4 milijuna ljudi (www.globalsecurity.org 6.5.2016), te je stoga imala znatan broj predstavnika u Komunističkoj partiji Kine, jer je svaki visoki vojni dužnosnik držao visoku funkciju u stranci. Liberalizacijom gospodarstva te rastućim interesom za privatizacijom, kineske vojne elite su počele osnivati i privatizirati brojna poduzeća s ciljem bogaćenja i širenja utjecaja na gospodarstvo i na samu vlast. No kineska vojska je bila gigantska troma zvijer koja je i dalje funkcionirala po starom maoističkom obrascu, i upravo je kineski poraz u ratu u Vijetnamu 1979. povod za promjene. Dengu je to bio vrlo čvrst argument i izgovor da se zbog ratnih neuspjeha razračuna sa vojskom. Tokom 1980-ih dolazi do velikog smanjenja broja pripadnika sa 4 na 3 milijuna, veliki broj starih generala je umirovljen te uklonjen sa ključnih pozicija te su najjači protivnici Denga u vojsci otpušteni i zatvoreni, daleko od svojih uporišta moći(Lantaigne, 2009:75).

Dio umirovljenog vojnog vodstva je kroz privatizaciju postalo dosta bogato i moćno, te je kroz vlastito bogaćenje i dalje vršilo pritisak na Dengovu vlast i reformiste. Deng ubrzo izdaje naredbu po kojoj se sve privatne i državne tvrtke u vlasništvu vojske i vojnih dužnosnika moraju predati u izravno državno vlasništvo, koje će izabrati prikladne direktore i voditelje iz redova partijskih birokrata. Deng je to direktno u jednom svom govoru objasnio: „Vojska se mora baviti vojnim pitanjima, a ne biznisom.“

Slični naputci su bili dani i pokrajinskim guvernerima koji su isto željeli raširiti svoje osobne mreže u poslovni svijet te se pogurati više u partijskoj hijerarhiji.

Dovođenje vojske i uprave pod kontrolu birokrata, Deng se fokusirao na vanjsku politiku s ciljem izgradnje boljeg imidža Kine u svijetu i regiji.

Temelji kineskog razvoja su bili zacrtani u Dengovoj eri. Prvi koraci su bili skromni ali su bili uvod u početak velikog povratka Kine među velike svjetske igrače. Ekonomski rast je zahvaljujući reformama naglo skočio, s godišnjim stopama rasta od 10%, te je s otvorenjem Kine

prema Zapadu, uslijedio dramatični skok u prihodima a porastao je istandard prosječnih kineskih građana (Brandt i Rawski, 2008: 17-18).

No upravo zbog politike gradualizma, fokus je bio primarno usmjeren na uključenje Kine u globalne ekonomske tokove, a ne u vojno-političke blokove. Kinesko vodstvo je bilo svjesno da si Kina mora uzeti dosta vremena kako bi se njezina ekonomska, politička i vojna moć znatno povećala i sazrijela da se može pokrenuti i direktnije se nametnuti na svjetskoj sceni (Lantaigne, 2009:66).

U ovoj fazi razvoja još je dosta prisutan Maov antagonizam prema vojno-političkim blokovima, jer Kini nije odgovaralo preuranjeno preuzimanje odgovornosti, prema saveznicama u bilo kojem paktu, jer to donosi neželjenu štetu njezinom ekonomskom usponu i vanjskoj politici.

Ali, Kina je učinila znatne pomake što se tiče njezinog angažmana u UN-u. Koristeći status stalne članice vijeća sigurnosti UN-a, Kina se dosta suzdržano i umjereno postavila u slučaju nekih ključnih rezolucija, ali se zauzvrat poprilično aktivirala po pitanju angažmana svojih vojnika u mirovnim misijama UN-a, gdje i dan danas ima najveći broj pripadnika od svih stalnih članica vijeća sigurnosti UN-a (ibid, 88).

4. Razdoblje vladavine Jianga Zemina

Vladavinu Jianga Zemina možemo okarakterizirati kao stabilan nastavak kontinuiteta kineske unutarnje i vanjske politike koju je započeo i zacrtao Deng Xiaoping.

Jiang dolazi na vlast neočekivano , uslijed nasilnog suzbijanja pro-demokratskih demonstracija i smijene Zhao Zhiyanga, koji je bio optužen da je bio simpatizer demokratskog pokreta te prebaga za novog vođu Kine u tim kriznim vremenima. Deng Xiaoping dovodi Jianga Zemina kao privremenu zamjenu. Budući da je bio partijski birokrat, Jiangovo imenovanje je značilo veliki odmak od profila ratnih veterana i ratnih vođa iz perioda građanskog rata. (ibid, 88) Nova generacija vodstva je upravo stoga bila specifična za njegovu vladavinu. Tokom perioda 1989.-1997., Jiang je imao svojevrsnu kohabitaciju sa Dengom, koji ga je sa svojom političkom moći i znatnim utjecajem i ugledom mentorirao i štitio od reakcionarnih skupina unutar kineskih vlasti. Tu se na vanjskopolitičkom planu vidi daljnji nastavak i kontinuitet liberalizacije kineske

vanjske i ekonomske politike, daljnja izgradnja odnosa i veza diljem Azije i svijeta. (http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Spot/pdf/26/26_4.pdf , 10.5.2016.)

Kinesko gospodarstvo u 1990-ima bilježi daljnji visoki rast, primarno zbog izvoza raznih jeftinih industrijskih i komercijalnih dobara.

U odnosima sa susjedstvom, kineska vanjska politika je u ovom periodu tek nakon Dengove smrti dobila promjenu pristupa. Kao jedan od glavnih događanja se može okarakterizirati treća tajvanska kriza 1996.godine kao pokušaj da NR Kina uzdrma američki utjecaj u regiji, te kao pokušaj da se na domaćoj sceni pridobije potpora javnosti i partijskih tvrdolinijaša koji su dugi niz godina priželjkivali sukob s SAD-om (Chen,2016:127). Tajvanska kriza 1996. godine na vojno-političkom planu je bila neuspjeh, primarno zbog toga što je SAD poslao svoju tehnološki superiorniju mornaricu koja je uspješno blokirala svaki pokušaj kineske vojske da djeluje protiv Tajvana. Akcija američke mornarice je pokazala jasno vidljivi kronični nedostatak adekvatnog odgovora i političke volje kineskih vlasti da se suprotstavi tadašnjem svjetskom hegemonu. Jednostavno rečeno, Kina se nije dovoljno razvila, proširila i pripremila za tu epizodu konfrontacije s SAD-om na globalnoj razini. Sa druge strane, u nastojanjima da se Kina pridruži brojnim međunarodnim organizacijama, Jiang je predao premijeru Zhu Rongji-u i ministru vanjskih poslova Qianu Qichenu zadatak da maksimaliziraju prilike Kine i da ju uključe u što više značajnih međunarodnih organizacija poput IAEA, APEC, ASEAN te da se povećaju diplomatske aktivnosti Kine u Vijeću sigurnosti UN-a, s ciljem povećanja kineske prisutnosti u svakodnevnim globalnim događanjima.

Qian Qichen je istaknuo da Kina treba težiti sljedećim stvarima:

1. Omni-direkcionalna diplomacija – smjer djelovanja vanjske politike ne smije zanemarivati, niti velike sile, niti srednje i male zemlje, neovisno o njihovoj ideološkoj pripadnosti, obliku vlasti, kulturnoj pripadnosti, vojnoj i ekonomskoj moći. Kini je potrebna svaka zemlja da promovira svoj dobar imidž i da se prikaže „mirni uspon“ Kine na svjetskoj sceni

(http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Spot/pdf/26/26_4.pdf 11.5.2016)

Dobrosusjedski odnosi – Prethodna politika agresije i izolacije se ne smije ponoviti u budućnosti. Treba se pojačati slika Kine, ne kao hegemonu nego kao regionalnog partnera koji djeluje isključivo konstruktivno prema drugim zemljama u Aziji. Odnosi sa

Tajvanom se trebaju transformirati iz konflikta u dijalog, te se posljednje zapadne kolonije, Macau i Hong Kong, trebaju vratiti pod kinesku kontrolu mirnim putem, nastavljajući pregovore iz 1985. s Ujedinjenim Kraljevstvom i Portugalom (ibid, 11.5.2016).

2. Sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija –povećanje aktivnosti kineskih predstavnika u svakodnevnom radu u organizacijama poput UN-a, gdje se Kina potihom, nenametljivim metodama nastoji prikazati kao nezaobilazan akter u svim svjetskim događanjima, jednak kao i sve ostale stalne članice Vijeća sigurnosti (Lantaigne, 2009: 25-27).

3. Trilateralna ravnoteža snaga u regiji:

Odnosi se na kinesku predanost vestfalijanskom konceptu ravnoteže snaga između velikih sila i respektiranje suvereniteta kao svetinje u međunarodnim odnosima. Qian ističe važnost diplomatskog djelovanja prema izgradnji boljih odnosa sa Japanom i SAD-om, zbog jake američke političke, ekonomske i vojne prisutnosti u Aziji, te zbog iznimne moći Japana koji je glavni rival za prevlast u Istočnoj Aziji

(http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Spot/pdf/26/26_4.pdf 11.5.2016.).

4. Okončanje teritorijalnih sporova sa susjednim zemljama:

Pitanje demarkacije kineskih granica je vrlo stari problem koji narušava odnose Kine sa njezinim susjedima još iz carskih vremena u 19.stoljeću, dakle više od 100 godina. Područja poput otočja Spratly u Južnokineskom moru, koje Kina smatra svojim teritorijem još iz drevnih vremena, istovremeno svojataju Vijetnam, Filipini, Tajvan, Malezija i Brunej. Ovaj dosta stari teritorijalni spor je stalni izvor napetosti između svih strana zbog velike količine strateških resursa te same središnje strateške pozicije u Južnokineskom moru. Oba faktora svakome donose iznimnu ekonomsku i političku korist zbog čega taj spor se neće moći u skorije vrijeme razrješiti (ibid 25-27).

Drugo područje spora je rusko-kineska granica, dosta nejasno definirana u sporazumima između Ruskog i Kineskog carstva u 19.stoljeću. Važnost za bolju budućnost kinesko-ruskih odnosa čini ovo pitanje prioritetom za mirno rješenje spora. Godine 1991., Kina i SSSR potpisuju kinesko-sovjetski granični sporazum kojim se okončalo skoro 30 godina dugo razdoblje pograničnih okršaja te sam rusko-kineski sukob. Rusko-kineski dogovor je do danas jedini uspješni sporazum o razgraničenju koja je Kina uspjela postići sa svojim susjedima (Tsai, 2003:103-105).

Treće područje su otočja Diaoyutai ili Senkaku koje su glavni izvor napetosti u odnosima između Kine, Tajvana i Japana. Kao i u prethodnim slučajima, spor potiče iz carskih vremena, prema kojima se Tajvan i Kina pozivaju na povijesna prava na otočje, dok Japan čvrsto niječe kineska i tajvanska prava, pozivajući se na aneksiju otočja iz 1895. Nakon Prvog kinesko-japanskog rata. Otočje sadrži znatne zalihe strateških resursa poput nafte, te je i dalje poprište incidenata između Kine, Tajvana i Japana (Lee, 2002: 9-25).

Četvrto i konačno je pitanje indijsko-kineske granice. Granica na Himalajama nikad nije bila jasno definirana, iako su bila dva pokušaja za vrijeme britanske vlasti u Indiji. Sam strateški značaj je slab, ali to svejedno nije spriječilo Kinu i Indiju da se sukobe oko pograničnih planinskih regija (Sali,1998.,51). Rat iz 1962. Je bio najveći sukob između Kine i Indije te je bio direktan povod za pitanje granice. Kina je pobijedila Indiju te je bila natjerala indijske vlasti da prepuste pojas pod nazivom Aksai Chin na sjeveroistoku Kašmira, Kini, kao jamstvo da Kina neće gurati daljnje zahtjeve na drugim pograničnim područjima poput Arunachal Pradesh, koji Kina službeno zove Južni Tibet. (ibid,88-96) Godine 1996. sklopljen je ugovor o priznanju i pravnom statusu LAC-a (Zona stvarne kontrole, eng.Line of Actual Control), ali se Kina i Indija i dalje spore oko položaja granice. (ibid,129) Indija se poziva na Johnsonovu liniju iz 1865., prema kojoj je Aksai Chin njihov, dok se Kina poziva na Macartney-Macdonaldovu liniju iz 1899. prema kojoj joj pripada i Aksai Chin i Arunachal Pradesh (ibid,52-56).

U mjeri uspjeha tokom mandata Jianga Zemina, na području pitanja granica učinjen je mali pomak u obliku zatopljenja odnosa sa Rusijom, te se nastoji stvoriti ravnoteža u Istočnoj Aziji kroz koncept „periferne diplomacije“, jačanjem interakcije s Južnom Korejom, promjenom pristupa po pitanju odnosa sa Tajvanom, mirno pripojenje Hong Konga i Macaua Kini, suradnja sa SAD-om, nadalje pokušaj poboljšanja bilateralnih odnosa sa Japanom te uključenje u rad ASEAN-a.

5. Razdoblje vladavine Hua Jintaoa

Dolaskom na vlast 2002. nove generacije predvođene Hu Jintaoom, Kina kojoj su preuzeli kormilo, nalazila se u jakom uzletu na političkom, ekonomskom planu na svjetskoj i domaćoj sceni. Period opreza u kineskoj vanjskoj politici iz 1980-ih i 1990-ih je svom kraju. Službena kineska terminologija za tu specifičnu strategiju poznata je pod

pojmom Taoguangyanghui (Lantaigne,2009,21), pojam koji nema jasan prijevod u zapadnoj literaturi, najbliže se može opisati pod izrazom „skrivanje moći za kupnju vremena“. Ta doktrina se može opisati kao skup diplomatskih, obavještajnih i političkih strategija obmanjivanja drugih zemalja s ciljem prikaza kineske moći kao puno manje nego što ona jest, kako bi se uspješno zavarale druge zemlje da se Kina puno sporije razvija nego što je ustvari slučaj. Najbolji dokaz tome je namjerna manipulacija podacima o ekonomskom rastu, državnom budžetu i obrambenim izdancima. Kasnijem u ovom djelu će više biti detalja o kineskoj doktrini Taoguangyanghui. Na unutrašnjem političkom planu, početak Huove vladavine je bio obilježen kohabitacijom sa svojim prethodnikom, Jiangom Zeminom, koji je tada obnašao funkciju sekretara vojne komisije Komunističke partije Kine, što je najbliže funkciji ministra obrane sa dodatkom ovlasti vrhovnog zapovjednika kineskih oružanih snaga. Jiang je bio okupio vlastitu moćnu unutarstranačku kliku koja je okupljala pretežito moćnike iz njegove administracije, više-manje političku, ekonomsku i vojnu elitu rodnom iz Šangaja, koji je jedan od najbogatijih gradova u Kini te njegovo najveće uporište moći.

Problem oko ove kohabitacije je bio sukob iza kulisa između Huovih konzervativnih i Jiangovih progresivnih pristaša. Na kraju je Hu smijenio i poslao Jianga u ranu mirovinu, te je uspješno prisvojio glavninu njegovih pristaša i baze moći (ibid,26-28).

Središnje pitanje „mladih“ konzervativnih snaga je bilo u kojem smjeru treba nova Kina krenuti na vanjskopolitičkom planu ?

Desetljeća rasta i liberalizacije društva su hvalili, ali su je smatrali dugoročno velikom opasnošću za daljnji razvoj Kine u budućnosti. Ekonomski razvoj je bio neupitan te se partijsko vodstvo nije previše uplitalo, ali se na političkom i vojnom planu krenulo u velike promjene.

Kina se na tim područjima počela osjećati sve odvažnijom da se nametne kao velika sila u svjetskom poretku po principu *primus inter pares*, na regionalnoj i globalnoj razini, ali je bio problem razraditi manje agresivan i nasrtljiv način prema pitanju kako Kina može biti vođa u regiji, ne više kao benevolentni div koji pomaže manjim zemljama u regiji kroz zajedničku ekonomsku suradnju. Ekonomska moć investicija i uvoz te izvoza robe nisu više bili dovoljni za promoviranje kineske moći. Hu ističe važnost kineskih

nacionalnih interesa te se zalaže za dijalog sa zemljama u istočnoj i jugoistočnoj Aziji s ciljem razrješavanja svih pitanja teritorijalnih sporova u regiji (ibid,29-33).

Istovremeno se razvija koncept mirnog uspona, ali je vrijedno istaknuti da „mirno“ ne podrazumijeva odsutnost sile. Manji sukobi sa zemljama poput Tajvana, Japana, Vijetnama i Filipina nisu isključeni, no namjere kineskog političkog vodstva je držati takve tenzije pod kontrolom da ne eskaliraju u sveopći rat koji bi mogli dovući moćnu koaliciju koja bi ujedno i okupljala SAD, Japan i Indiju protiv Kine. Uz obranu nacionalnih interesa raste važnost gomilanja meke moći (soft power) kineske nacije koju Kina želi u budućnosti sve više primjenjivati u svrhu slabljenja američkog utjecaja u Aziji, te povećanja udjela moći u regionalnim organizacijama poput ASEAN-a i CSTO-a. Idila kineskih svjetskih ambicija, nažalost je bila zasjenjena rastućim unutarnjim gospodarskim i društvenim događanjima, brojnim teritorijalnim sporovima i stagnirajućim odnosima sa susjednim zemljama. Kina je u jednom nesavršenom okruženju morala izgraditi veću stabilnost, te je samo kinesko vodstvo više puta izjavilo da Kina želi „reorganizirati“ odnose snaga u regiji s ciljem izgradnje trajnog mira i stabilnosti slijedeći slogan „Harmonično društvo“ koji je bio glavni projekt pete generacije političkog vodstva sve do izbijanja svjetske gospodarske krize 2007. godine.

Reakcije zemalja poput SAD, Japana i Indije na nov pravac kineske politike su bile dosta negativne, jer su ostale sumnjičave i zabrinute zbog strelovitog ekonomskog rasta, manipulacije tečaja Yuana (RMB) od strane kineskih vlasti, velikog porasta u izdatcima za vojni proračun, nagle modernizacije vojske te sve provokativnijih istupa kineskih vlasti(ibid,31).

Brojke u periodu od 2002.-2012. ističu skok u cjelokupnom kineskom BDP-u, sa šestog mjesta do drugog mjesta najveće globalne ekonomije.

Vojni proračun je porastao za 175%, čime je 2012. Kina postala druga najveća vojna sila na svijetu, sa proračunom od oko 166 milijardi američkih dolara.

(<http://www.globalsecurity.org/military/world/china/budget.htm> 10.5.2016)

Ti pokazatelji mogu ići u prilog tome, da je tokom administracije Hua Jintaoa, Kina je ili raskinula s doktrinom Taoguangyanghui, ili je to pokazatelj da doktrinu Taoguangyanhui dalje nije bio moguće primjeniti zbog eksplozivnog rasta kineske gospodarske i vojne moći, koje su sve zemlje primijetile te su reagirale na različite načine.

Na području promicanja meke moći Kina je uspješno poboljšala svoj imidž kroz razna velika događanja poput ljetnjih Olimpijskih igara u Pekingu 2008. godine, Shanghai World Expo 2010. godine, čine se kineskim planerima da Kina može sa svojim kulturnim utjecajem kroz soft power parirati drugim velikim zemljama, koje su ranije krenule koristiti meku moć kao instrument političke i kulturne moći, poput europskih zemalja i SAD-a (Lantaigne,2009,30).

Na području međunarodnih organizacija, NR Kina je primarno povezala svoje strateške interese sa strateškim interesima Ruske Federacije, predvođene novom i ambicioznom ruskom vladom na čelu sa Vladimirom Putinom. Obje zemlje su prepoznale zajedničke interese na području Azije te su 2000. i 2001. godine pokrenuti razgovori o strateškom partnerstvu između NR Kine i Ruske Federacije (Wilson,2015: 43-44).

Godine 2001. kao rezultat tih pregovora, osnovana je Šangajska organizacija za suradnju (SCO) koja je u početku okupljala Kinu, Rusiju, Kazakstan, Uzbekistan, Tadžikistan i Kirgistan.(Lantaigne,2009,68) Od skromnih temelja u formi obećanja bliže suradnje između svih članica, organizacija je prerasla u jednu od najvažnijih regionalnih i globalnih organizacija iz područja političke, ekonomske i sigurnosne suradnje. Zanimljivo je da je SCO jedna od rijetkih organizacija u kojima SAD nije članica i nema nikakav utjecaj na aktivnosti organizacije

(<http://www.brookings.edu/research/opinions/2001/05/04china-gill> 10.5.2016).

Upravo takav oblik novog regionalnog udruženja u Aziji Kina i Rusija žele izgraditi. Druga organizacija je ASEAN, gdje je Kina željela kapitalizirati svoju ekonomsku pomoć koju je davala zemljama istočno i jugoistočne Azije tokom Azijske gospodarske krize 1997.godine. Zemlje jugoistočne Azije su Kini od iznimnog strateškog značaja, osobito zbog toga što pokrivaju ključne kopnene i iznimno važne pomorske puteve, koje su žila kucavica kineskoj trgovinskoj razmjeni s ostatkom svijeta. Upravo se pitanje slobodnog prolaza kineskog trgovačkog brodovlja kroz Južnokinesko more nekoliko puta nametnulo od strane kineskih vlasti zemljama u regiji(Sutter,2012:237). Prolaz kroz Malački prolaz je od presudnog značaja za kinesko gospodarstvo i kinesku nacionalnu sigurnost te je važan za daljnju stabilnost jugoistočne Azije, čime se sprječava bilo koji oblik remećenja zadnjih 20 godina kineskog gospodarskog i političkog uspona

(http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=31575&no_cache=1#.V0rmTdJ97IU 10.5.2016).

Općenito, kada se rezimira kineska vanjska politika u periodu od 2002.-2012. godine, Kina se dosta loše i nespretno ponašala u novostečenoj ulozi kao velika sila.

Unatoč velikim naporima, Kina je na udaru kritika iz susjednih zemalja, te se osjeća kineska frustracija zbog neprihvatanja promjene dinamike odnosa od strane drugih zemalja u Aziji, SAD-a i europskih zemalja, koje Kini odbijaju priznati status velikog igrača u azijskim i svjetskim događanjima (Lantaigne, 2009: 65-66). Možemo isto tako okarakterizirati ovu eru kao period vježbe i političkog sazrijevanja Kine u suvremenim međunarodnim odnosima. Kina je priznanjem statusa velesile dobila brojne privilegije, te je povećavala važnost kineskog mišljenja po pitanju svjetskih događanja te povlastice u organizacijama poput WTO, G8 i G20. No Kina se morala isto tako i suočiti sa teretom novostečenih obveza i odgovornosti prema međunarodnoj zajednici, koje je dugi niz godina izbjegavala. Brojni izazovi, poput pitanja širenja međunarodnog terorizma i borbe protiv njega i problema u kojima se našla globalna ekonomija sa svjetskom krizom 2007. godine, koje Kina zasad uspješno zaobilazi, i izvlači maksimalnu korist za sebe na uštrb drugih. Kina se u ovom periodu prikazala kao nesigurna i nespretna mlada velesila, zato što nema puno iskustvo sa svojim novim statusom, niti u suvremenim međunarodnim odnosima, ali istovremeno Kina i dalje uči i isprobava svoje sposobnosti, mogućnosti te vlastitu političku moć sa naznakom napetosti te čvršćem stavu u odnosu sa drugim zemljama na međunarodnoj areni, što je bio veliki odmak od Dengovog opreza i „kretanja kroz stražnja vrata“ (ibid, 123).

6. Opće značajke suvremene kineske vanjske politike

Kineska vanjska politika je u zadnjih 40 godina prošla nekoliko značajnih transformacija, od praktički totalnog odsustva vanjske politike jedna velike izolirane zemlje do prvoklasne svjetske velesile i velikog regionalnog igrača sa regionalnim i svjetskim ambicijama.

Prema Marcu Lantaigneu, možemo identificirati tri faze razvoja kineske vanjske politike:

1. Kasna Maova era 1971.-1976. i dengizam 1978.-1989. godine

2. Faza 1989.-2001., popraćena usporavanjem političke liberalizacije pred kraj Dengove ere i vladavina Jianga Zemina
3. 2002.-2012. označena konsolidacijom kineske politike u skladu s priznanjem novostečenog statusa velike sile

Era nakon odlaska Hua Jintaoa, te dolazak Xi Jinpinga može se staviti u kontekst idealne polazišne točke s koje se mogu definirati i objasniti ciljevi, koncepti i pokretači kineske vanjske politike.

Glavne pretpostavke po kojima Kina vidi sebe u regionalnim i svjetskim međunarodnim odnosima mogu se definirati pod sljedećim pretpostavkama:

6.1. Dualnost vlastite superiornosti i slabosti:

Koncept dualnosti je nešto što je duboko ukorjenjeno u kineskoj vjerskoj filozofiji, te je pokretački koncept svega što jest u svemiru. U političkom smislu, Kina svoju superiornost bazira na temelju povijesnih činjenica oko mita o neprekinutom kontinuitetu kineske nacije i naroda kroz tisućljeća, sa stajalištem da je kineska kultura i civilizacija izvor kulture i civilizacije u čitavoj Istočnoj Aziji, te da je Kina educirala i uzdigla sve narode istočne Azije, poput Japana, Koreje i Vijetnama koje sve imaju izrazito jak kineski utjecaj u svojoj povijesti i kulturi. Isto tako, kada se sagleda etimologija kineskih naziva Zhongguo i Daguo, iz tih se riječi dosta može iščitati iz tih riječi osjećaj kineske superiornosti. Zhongguo, tradicionalni naziv za Kinu na mandarinskom: središnja država, središnje kraljevstvo. To je biočesti naziv za kinesku državu u carskim vremenima. Tu se može primjetiti da se u kineskoj kulturi i povijesti Kinezi često smatraju centrom svijeta, jer je sve do nedavno svijet van kineskih granica bio irelevantan kineskoj civilizaciji. Tek se u 19. stoljeću počinje davati veći značaj odnosima sa drugim velikim silama. Sada možda Kinezi sebe više ne vide u tolikoj mjeri centrom svijeta, ali i dalje jako ističu centralnu poziciju i veliki značaj Kine u Aziji, te su volja, vrijeme i resursi i dalje na raspolaganju kineskim vlastima da kineskoj javnosti omoguće sliku njihove zemlje kao vodeće sile na kontinentu (Weissmann, 2015:152).

6.2. Daguo

Izrazito bitan pojam, Daguo, koji na mandarinskom znači „velika zemlja, velika sila“, ističe se jedno kinesko viđenje balansa u ravnoteži snaga. Daguo nije velika sila u smislu hegemonu, zemlje koja vojnom i gospodarskom moći podvrgava druge pod svoju moć, nego se naglašava podjednaka važnost velikog „koncerta sila“ u međunarodnom poretku. Čak i u eri najvećeg siromaštva, političke i gospodarske slabosti te međunarodne izolacije, Kina je uvijek sebe stavljala u isti rang sa silama poput Rusije, SAD-a, Francuske, Japana, Njemačke i Ujedinjenog kraljevstva, tokom svoje čitave moderne povijesti

(http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp121-China_s_Foreign_Policy_Debates.pdf
12.5.2016).

6.3. Kina kao supersila i zemlja u usponu

Kina je, kao što se prije spominjalo, sebe uvijek vidjela kao veliku silu, ali kroz modernizaciju pred kraj Maove ere, drevni su se koncepti morali osuvremeniti, prilagoditi i redefinirati u skladu sa globalnom scenom i događanjima. Kina sebe vidi i kao supersilu, u rangi sa svim ostalim velikim zemljama, ali i kao zemlju koja se razvija. Kina je zemlja iznimno bogata raznim strateškim resursima, brojnim stanovništvom te praktički neograničenim potencijalom za rast i razvoj. Ali postoji velika razlika u kvaliteti života u raznim regijama Kine. Najbolji primjer je između Pekinga, Šangaja koji imaju oko 17 000 USD po glavi stanovnika, naspram 7000 USD u pokrajinama Gansu u središnjoj Kini i Yunnan na jugoistoku zemlje. Kineski ekonomski rast dakle nijepodjednak u čitavoj Kini te stoga postoji znatan nesrazmjer u društvenom i ekonomskom razvoju kineskog stanovništva u različitim djelovima Kine. Rast standarda kineskog društva u liberaliziranom okruženju je jedan od glavnih prioriteta trenutne administracije. Kina ne želi žrtvovati dugoročnu unutrašnju stabilnost pod cijenu očuvanja nekontroliranog bogaćenja korumpirane administracije. Nekolicina kineskih tajkuna su u zadnjih 20 godina skupili milijarde američkih dolara koje su zarađene na grbači kineskih radnika koji rade u jako lošim uvjetima, za niske plaće su stalno izrabljivani od strane njihovih moćnih poslodavaca. Xi Jinping je postavio vrlo visok cilj i jasan rok po kojemu bi se standard svih građana diljem zemlje trebao izjednačiti do 2050. godine, čime bi Kina postala zemlja visokog životnog standarda, visokog postotka visoko obrazovanog stanovništva.

Bitno pitanje u ovom konceptu kineske unutrašnje politike po čemu je ona povezana s vanjskom politikom u tolikoj mjeri? Odgovor leži u strahu vladajuće partijske elite koja se sastoji od

Komunističke partije, Državnog vijeća i Narodnooslobilačke Vojske Kine a svi oni nastoje kontrolirati trendove globalizacije u Kini te posljedice koje donese njezini trendovi na post-maoističko društvo u suvremenoj Kini. Najbolji primjer je suzbijanje prodemokratskih demonstracija u Kini 1989., od kojih je najpoznatiji okršaj oružanih snaga s demonstrantima u Pekingu, na trgu Tiananmen, gdje je vojska ubila i ozlijedila veliki broj prosvjednika te takougušila demonstracije. Popis broja žrtava je stroga tajna pa ni do danas nije objavljen. Kineski partijski vrh polaže visoke nade u uspjeh društvenih i gospodarskih reformi u očekivanju da će podizanjem društvenog standarda građana suzbiti sve moguće prodemokratske i disidentske pokrete, s čime bi si na kraju očuvali na vlasti na duže staze (Lanteigne, 2009:29-31).

6.4. Koncept Trećeg svijeta

U svojoj izvornoj formi, koncept Trećeg svijeta je jedan zastarjeli koncept iz Maovih vremena, ali neki njegovi aspekti nisu u potpunosti zamrli u kineskoj vanjskoj politici.

Izvorno je osmišljen od strane Mao Zedonga kao odgovor na blokovske podjele tokom Hladnog rata, (gdje je Kina tražila svoje mjesto kao sila u istoj klasi sa SSSR-om i SAD-om) te kao borac za prava postkolonijalnih novostvorenih zemalja u Aziji i Africi koje su se osjećale ugroženima od sukoba SAD-a i SSSR-a (koje su koristile njihove teritorije kao bojišta u proxy ratovima). Taj koncept je u tom obliku ispao vrlo neuspješan jer je zapravo bio instrument s kojim je Mao želio nametnuti svoj model komunizma, maoizam drugim zemljama trećeg svijeta, te je to bila samo prikladna maska za prikrivanje pokušaja izvođenja svjetske socijalističke revolucije seljaštva, koja je uspjela samo još više izolirati tadašnju Kinu, te ju je dovela u sukob s ostatkom socijalističkog bloka, predvođenog SSSR-om, zbog oprečnih ideoloških i geopolitičkih interesa (ibid, 60).

Današnju primjenu koncepta Trećeg svijeta u kineskoj diplomaciji vidimo je sklonost zauzimanja neutralnog i objektivnog stava u interakcijama sa zemljama koje kulturno i ideološki bitno odudaraju od kineske kulture. To se primarno odnosi na odnose sa arapskim svijetom, Indijom, Europom, gdje je kineska kultura i oblik vlast izrazito stran. Upravo je ovaj kineski pristup omogućio Kini da bude alternativa američkom modelu koji je postao izrazito nepopularan u zadnje vrijeme. Azijske zemlje i zemlje u razvoju vide američku hegemoniju kao suviše agresivnu, nametljivu i imperijalističku. Upravo zbog tih faktora američkog modela vanjske

politike, brojne zemlje smatraju Kinu vrlo prihvatljivim partnerom na području vojne, političke i ekonomske suradnje. Kina je u zadnjih 20-tak godina dokazala da su joj unutrašnja događanja, kulturna i bilo koja druga nebitna u interakciji sa drugim zemljama, jer respektiraju pravo svake zemlje na suverenitet te neuplitanjem u unutarnja događanja prepuštaju da građani svih drugih zemalja slobodno biraju put razvoja koji oni žele u svojim zemljama, jer sve te promjene ne utječu na suradnju sa Kinom, koja je primarno fokusirana na ekonomski razvoj i trgovinsku razmjenu i mirnu koegzistenciju. Kineska diplomacija se iskazala kao pouzdana, neutralna treća strana za sve zemlje koje žele pouzdanog partnera bez straha da će se morati baviti neugodnim političkim temama, za razliku od SAD-a koji redovito u argumentu sa svakom „problematičnom“ zemljom traži odgovore i nameće svoj koncept rješenja za svako kršenje ljudskih prava, gušenje slobode medija i autokratske tendencija vladajućih elita takvih zemalja. Kinu to nezanima iz praktičnih razloga, jer ne želi svoju unutrašnju politiku uvlačiti u međunarodne krugove, niti diskutirati s drugima oko svoje unutrašnje politike, osobito što je Kina jako sklona vestfalijanskom konceptu suvereniteta, gdje su suverenitet i unutrašnja politika svetinja svake zemlje u međunarodnom poretku. Kina se u zadnjih 20 godina angažirala u radu velikog broja međunarodnih organizacija poput UN-a, G20, WHO-a, WTO-a, BRICS-a, pokret Nesvrstanih, SCO-a (ibid, 133-137).

Glavni razlog tomu je da je Kina prepoznala ogromnu korist od članstva u takvim organizacijama ali i da nije imala striktno obveze koje bi mogle nauditi njezinim nacionalnim interesima. Donedavno Kina se mogla okarakterizirati kao tzv. “freerider“, -zemlja koja je ušla u neku međunarodnu organizaciju ili udruženje sa jednostavnim ciljem iskorištavanja dobiti proisteklih iz članstva u toj organizaciji, a bez prevelikog angažmana i obveza (ibid,32).

Ali, u zadnje vrijeme i kineske elite i kineski planeri uviđaju da dolazi vrijeme kad će Kina morati postati donositelj odluka na svjetskoj sceni, a ne samo poslušni novopridošlica koji igra po zapadnim pravilima geopolitike. Kina vidi veliki potencijal u ovakvim organizacijama jer nastoji svojom prisutnošću reformirati te iste organizacije iznutra s ciljem preustroja ravnoteže snaga te promjene svjetskog poretka. Organizacije poput CSO-a i BRICS-a idu u prilog takvom razmišljanju jer Kina želi s drugim velikim silama poput Rusije, stvoriti jedan alternativni azijski regionalni blok, koji bi isključio SAD, sa konačnim ciljem uspostave stabilnog i mirnog okruženja povoljnog za razvoj Kine i čitave regije (Weissmann,2015:159).

6.5. G2 koncept- Osovina SAD – Kina

Utjecaj SAD-a od kraja Drugog svjetskog rata u Aziji je postao sve veći u doba Hladnoga rata, , te se u prvoj polovici 21.stoljeća Kina i SAD sve više sudaraju oko svojih nacionalnih interesa te brojnih neugodnih pitanja kao što su: status Tajvana, podrška Sjevernoj Koreji i njihovom nuklearnom programu, spor s Japanom oko otočja Senkaku i spor u Južnokineskom moru oko otočja Spratly, osobito s obzirom da su SAD i Filipini saveznici te su Filipini pozvali SAD da se očituje po pitanju Spratly-ja. Druga se pitanja odnose pretežito na unutarnju politiku, ljudska prava, sloboda medija, pitanje represije tibetanskih disidenata te Falun Gongu. Upravo zbog tih okršaja s SAD-om, Kina je svjesna da je utjecaj SAD-a izrazito velik i da se susjedne zemlje okupljaju oko američke vojne i političke moći zbog osjećaja ugroženosti nove rastuće Kine. Kao odgovor na to u Kini je zaživio koncept G-2.

G-2 koncept je zamisao kineskih elita da bi Kina i Sjedinjene Američke Države u bližoj budućnosti trebale naći zajednički jezik, te bi trebali naći zajedničko rješenje za nesuglasice koje uzrokuju brojne tenzije u američko-kineskim odnosima. U konačnici, ideja je da SAD i Kina jasno definiraju svoje interesne sfere u Aziji, da podijele kontinent međusobno,kako bi se mogli izbjeći sukobi, čime bi se uspostavio temelj jednoga idealnog bipolarnog svijeta gdje Kina i SAD mirno koegzistiraju . No koliko god to zvučalo primamljivim rješenjem, SAD je odbacio bilo kakav oblik podjele Aziji te takvu formu produbljenja odnosa Kinom, jer se žestoko protivi kineskim djelovanjima, koje SAD smatra suviše agresivnim, te razmatra odgovore kako dugoročno usporiti kinesku agresiju prema njezinim saveznicima u regiji poput Japana, Tajvana i Filipina. Iako SAD i Kina imaju odlične ekonomske odnose, na političkom i vojnom planu se javlja rastuća sumnja prema međusobnim namjerama u Aziji (ibid,159).

6.6. Koncept demokratskog međunarodnog poretka

Multipolarnost je jedan od glavnih stupova kineskog viđenja globalnih međunarodnih odnosa. Vrlo rano, već u Maovoj eri, Kina se aktivno zalagala za suzbijanje dominacije SAD-a u svjetskim događanjima koje se u intelektualnim i političkim krugovima popularno naziva Pax Americana. Razlog tome nije nikakvo izravno neprijateljstvo prema SAD, nego čvrsto uvjerenje da uz SAD, sve ostale velike svjetske sile imaju pravo glasa te njihovo mišljenje SAD nemože ignorirati. Dijalog, suradnja te zajedničko djelovanje, a ne hegemonija, su rješenja za dugoročnu globalnu sigurnost. SAD i bilo koja potencijalna supersila nemaju nužno najbolje poznavanje i viđenje situacije u drugim zemljama, osobito onima od kojih su geografski udaljeni i kulturološki jako različiti. Kina upravo zato daje prednost regionalnim akterima da se isključivo bave rješavanjem lokalnih problema i nesuglasticama unutar vlastite regije. Najbolje se ta multipolarnost i demokratizacija međunarodnog poretka može oslikati u radu i funkcioniranju organizacija poput SCO-a i udruženja poput BRICS-a, gdje se stavlja jaki naglasak na sklad između zemalja članica, suradnju na svim razinama te isticanje demokratskog načina odlučivanja gdje svaka članica ima jednaki glas u odnosi na druge. Od svih većih sila, Kina je pronašla najviše dodirnih točaka po tom pitanju sa Ruskom Federacijom, koja se podjednako želi uključiti i ujedno uključiti još više sila poput Indije i Brazila u procese odlučivanja u zapadnjački dominiranim organizacijama poput UN-a, gdje Kina i Rusija čine svojevrsan blok gdje zajednički djeluju u odlučivanju o rezolucijama unutar skupština Vijeća sigurnosti UN-a, poput rata u Iraku, građanskog rata u Siriji i Libiji te u pitanjima Ukrajine, Spratlyjau svoju korist, često blokirajući napade SAD na zajedničke saveznike kroz korištenje prava veta (Lanteigne, 2009., 56-70).

6.7. Glavni stupovi kineske vanjske politike

Taoguangyanghui (Skrivanje moći s ciljem kupnje vremena) je pojam koji je sam po sebi dosta kompliciran za prijevod ali u svojoj etimološkoj strukturi krije jedan iznimno važan stup koji je možda i najvažniji u strategiji kineske vanjske politike.

Razrađen tokom početka liberalizacije kineske ekonomije i društvenih reformi u 1980-ima, ovo načelo spominje Deng Xiaoping. On je isticao da je dugoročna izolacija bila iznimno štetna jer je učinila Kinu „slijepom“ na događanja izvan njezinih granica. Isto tako, Kina se nalazila u jako oslabljenom stanju nakon brojnih velikih maoističkih društvenih i gospodarskih eksperimenata poput Kulturne eevolucije i Velikog skoka naprijed. Kineska politička, ekonomska i vojna moć su jako zaostajale za Rusijom i SAD-om, koje su okružile Kinu vojnim bazama, jakom ekonomskom prisutnošću te mrežom saveznika. Upravo zato je bilo nužno da se Kina u tajnosti digne iz ruševina, ali da se stvarni razmjeri razvoja prikriju kroz opsežno maskiranje uz pomoć djelovanja ministarstva vanjskih poslova, državnih medija te kineskih obavještajnih službi, da se sve to prikaže kao lagani rast u skladu sa zemljom njezine veličine i broja stanovnika. Stoga je upitna točnost statističkih podataka o kineskom rastu iz 1980-ih i 1990-ih, i pitanje je jesu li ih kineske vlasti ikada objavile, ako je suditi po konceptu ove strategije. Još jedan dobar pokazatelj ovog koncepta je stalno nagađanje o veličini kineskog vojnog proračuna, koji je navodno puno veći nego što se službeno prikazuje. Može se reći da je Taoguangyanhui kao strategija svih ovih godina uspješno zamaskirala uspon Kine te je preusmjerila pritisak zemalja poput SAD, Japana, Indija drugdje.

6.8. Diplomacija velikih sila (Daguo Zhanlue)

Kao i Taoguangyanhui, kineski koncept diplomacije velikih sila ne smijemo zanemariti. Ne treba se niti zanijeti i zavarati prijevodom, kao kod podosta kineskih izraza, jer zapadni pojam nije u potpunosti prikladno objašnjenje kineske verzije iste stvari. Pod velikom silom (Daguo) kineski autori podrazumijevaju tzv.zemlje vođe, zemlje pokretači. Dakle „zemlja-vođa“ nije velesila ili hegemon u zapadnjačkom smislu riječi, nego se odnosi na zemlju koja je ključna za čitavu regiju i druge zemlje, jer zbog svojih specifičnih mogućnosti, resursa i moći koje nemaju sve zemlje, ima sve predispozicije da kroz sinergiju sa drugim zemljama bude regionalni vođa, kroz umrežavanje kolektivnih mogućnosti čitave regije. Kineski koncept Jin-jang, u ovom konceptu međunarodnih odnosa govori o važnosti i nezamjenjivosti velikih zemalja. Isključivost u teoriji diplomacije velikih sila je neprihvatljiva za Kineze, jer hegemonijske težnje dovode do poremećaja ravnoteže snaga i poremećaja samog sklada u svemiru međunarodnih odnosa. Upravo je zato bitno davati prioritet u odnosu sa velikim silama jer su one, prema kineskom viđenju, pokretači i glavni akteri svakodnevnih događanja (ibid,13-17).

6.9. Pet principa miroljubive koegzistencije

Pet principa miroljubive koegzistencije se smatraju najčvršćim temeljem suvrnene kineske vanjske politike i kineskog koncepta dobrosusjedskih odnosa. Korijeni pet principa mirne koegzistencije su u temeljnom sporazumu o odnosima između NR Kine i Republike Indije iz 1954. godine. U Indiji je poznatiji pod nazivom Panch Sheel (na sanskrt-u. Pet vrlina). Taj sporazum sadrži rješenja na pitanja razgraničenja, diplomatskih delegacija i viznog režima između Indije i Kine. Ovdje je biran uvod u koji se spominje pet principa po kojima Indija i Kina mirno koegzistiraju:

1. Međusobno poštovanje teritorijalnog integriteta i suvereniteta
2. Međusobni dogovor o nenapadanju
3. Međusobni dogovor o neuplitanju u unutrašnje poslove obiju zemalja
4. Dogovor o jednakosti te podjednakoj dobiti
5. Dogovor o miroljubivoj koegzistenciji

Ti principi će biti glavni slogan pokreta nesvrstanih, ali što se tiče Kine, ti principi su ostali glavna vodilja u međunarodnim odnosima te zemlje, te je pridržavanje tih principa urodilo sa jako puno uspjeha na međunarodnoj razini.

Iz toga sporazuma možemo identificirati sljedeće koncepte:

Poštivanje teritorijalnog integriteta i suvereniteta, neagresija, neuplitanje, neutralnost, suradnja i mirna koegzistencija. Upravo ovakav pristup, koji je vrlo sličan vestfalskom konceptu, je znatno olakšao i otvorio Kini vrata u mnogim zemljama, među kojima su neke otvoreno anti-zapadnjački nastrojene, te vide Kinu kao alternativu zapadnom „imperijalizmu“

(Weissmann, 2015., 154).

6.10. Harmonični svijet:

Harmonični svijet je koncept koji ističe simbiozu vanjske i unutrašnje politike. Kina je kroz zadnjih par desetljeća iznimnog rasta pokrenula brojne društvene procese, koji su za posljedicu inicirali pojavu pokreta unutar kineskog društva koji su zagovarali liberalizaciju kineskog društva te reformu političkog sustava. Od 1980-ih kineske političke elite prepoznaju do kolike su mjere procesi globalizacije te utjecaj stranemeke moći imali učinak na razvoj trendova i razvoja kineskog društva. Prodemokratski pokreti 1980-ih su došli jako blizu tomu da sruše socijalistički sustav, te su društvene reforme postale izrazito važne, sa naglaskom na očuvanje socijalizma i kineski karakter sustava vlasti. Uz interne turbulencije, Kina shvaća da ne može biti pasivna na međunarodnom planu, jer je nužno biti puno aktivniji u regionalnim i globalnim događanjima, zato što su unutrašnja događanja odraz međunarodnih procesa, te Kina mora utjecati na međunarodne procese ako želi izbjeći unutrašnju nestabilnost. Prema konceptu „Harmonični svijet“ ključ društvene stabilnost i gospodarskog rasta je u regionalnom skladu između svih zemalja, koji se može ostvariti rješanjem svih sporova i neprijateljstava te regionalnom suradnjom. Nepridržavanjem ovog koncepta, Kina bi mogla ponovno doživjeti ponavljanje nemira iz 1989.godine, koji bi ponovno kompromitarali prevlast Komunističke partije Kine. (Lanteigne, 2009.,31)

6.11. Službeni ciljevi kineske vanjske politike

U nekoliko govora Jianga Zemina, Hu Jintaoa i Xi Jinpinga se može iščitati nekoliko službenih ciljeva kineske vanjske politike a to su (Weissmann,2015.,153):

- Unutarnja politička stabilnost
- Teritorijalni integritet
- Nacionalno ujedinjenje

Sva tri su izvedena i prilagođena iz Pet principa mirne koegzistencije te ključnih interesa NR Kine.

Ključni interesi su definirani pod sljedećem:

- Nacionalni suverenitet

- Nacionalna sigurnost

- Nacionalni integritet

Ciljevi i ključni interesi su više-manje jedno te isti, te se često ponavljaju pod jednim od ova dva naziva često u službenim izjavama kineskog ministarstva vanjskih poslova (Sutter,2012:35).

1. Teritorijalni integritet

Ističe se važnost nepovredivosti i održivosti kineskoga teritorijalnog integriteta i suvereniteta Narodne Republike Kine.

Integritet i suverenitet su u srži vanjske politike svake suvremene države, ali u kineskom slučaju je to službeno obećanje kineskog vodstva javnosti da Kina više neće pristati niti dopustiti poniženja iz 19. i 20.st kada je bila prisiljena na brojne teritorijalne i ekonomske ustupke zapadnim silama i Japanu, poznatih pod kolektivnim nazivom „Nejednaki sporazumi“. Upravo zbog povijesnih trauma, neizbježno je buđenje novog vala kineskog nacionalizma te zagovaranje povrata oduzetih teritorija i čvrst stav prema bilo kojoj stranoj sili koja bi stala na put ostvarenja prirodnog prava kineske nacije na njezin cjeloviti povijesni teritorij (Lanteigne,2009:11).

2. Domaća politička stabilnost

Domaća politička stabilnost je sve važnija u kineskim vanjskopoličkim strategijama. Što se više Kina proaktivno uključuje u regionalna i globalna događanja, to je za najmnogoljudniju i najveću socijalističku zemlju važnije pitanje unutrašnje stabilnosti, pitanje prosperiteta te pitanje same podrške kineske javnosti kineskim vlastima.

Kina je zemlja s vrlo velikim izdancima za unutrašnju sigurnost, ograne represije i obavještajni aparat, te se može reći da Kina ima istaknute elemente „policijske države“. Unatoč djelomično provedenoj liberalizaciji društva kroz poboljšanje životnog standarda, uz odsutnost istinske demokratizacije političkog sustava, kineske elite provode opreznu i kontroliranu transformaciju kineskog društva, ali računaju na jak represivni aparat, u slučaju da se zbog ekonomskih problema, pojave prodemokratskog pokreta i masovnih nemira, kineske vlasti odluče na suzbijanje bilo kojeg pokušaja rušenja državnog poretka s ciljem promjene političkog sustava i zbacivanje Komunističke partije Kine s vlasti. Kineske elite će još dugi niz godina ulagati

ogromne resurse u očuvanje unutrašnje stabilnosti, jer se tu Kina smatra najranjivijom i najizloženijom, kao što su pokazala iskustva u ne tako dalekoj prošlosti (Cordesman,2014:141.).

3. Nacionalno ujedinjenje

Princip nacionalnog ujedinjenja je definitivno, bez premca, najkontroverzniji ključni interes NR Kine. Inzistiranje na ujedinjenju sa teritorijima koji su nekoć bili dio Kineskog carstva definitivno imaju potencijal da dovedu Kinu u otvoreni sukob sa susjednim zemljama zbog teritorija koji Kina smatra svojim. Primjeri takvih spornih teritorija su: Tajvan, Otočje Diaoyutai (Senkaku), otočje Spratly te indijska pokrajina Arunachal Pradesh. Upravo zato su to velika područja određenih država, te neka što ih svojata veliki broj susjednih zemalja, postavlja se pitanje, ima li Kina namjeru u bliskoj budućnosti silom razrješiti neke od svojih teritorijalnih sporova ?

Nagli porast kineske vojne moći, te rastuće samopouzdanje kineskog vodstva pod predsjednikom Xiom Jinpingom znatno komplicira odnose u Istočnoj Aziji. Kina je 1990-ih sa Jiangom pokrenula doktrinu nacionalnog ujedinjenja sa ciljem buđenja kineskog nacionalnog ponosa te demonstracije moći suvremene Kine. Početni uspjesi sa rusko-kineskim pograničnim sporazumom, mirnom predajom Hong Konga i Macaua su brzo ishlapili nakon nailaženja na žestoki otpor zemalja poput Indije, Japan, Tajvana, Filipina i Vijetnama. Početni entuzijazam da će Kina mirnim putem vratiti izgubljena područja je ubrzo nestao, te je Kina u dilemi hoće li moći mirnim sredstvima riješiti sve svoje sporove u svoju korist? Pitanje statusa Tajvana i Spratlyja se nije pomaklo s mrtve točke, te niti jedna strana ne popušta u svojim zahtjevima koji samo dovode do daljnjeg kompliciranja situacije. Odustajanje od svojih teritorijalnih zahtjeva Kini je neprihvatljivo, zato jer posezanjem za nacionalističkom kartom, kinesko vodstvo mora odigrati svoju ulogu do kraja, jer bi u suprotnome moglo riskirati unutrašnje nemire, s obzirom da je nacionalistički duh jako teško ugasiti, stoga ga se koristi kao koristan alat kineske vanjske politike. Krajnja dilema koja se Kini predstavlja je može li ostvariti svoje nacionalno ujedinjenje sa spornim teritorijima a istovremeno očuvati dobre odnose sa susjedstvom kroz različite ustupke ili će Kina biti primorana odustati od Tajvana i Spratlyja s ciljem izgradnje projekta multipolarnog harmoničnog svijeta (Deng iWang,2005:245)?

7. Teritorijalni sporovi: Slučaj Spratly

Spor oko otočja Spratly je dugi niz godina izvor napetosti u regiji između Kine, Filipina, Tajvana, Bruneja, Malezije. Sve te zemlje svojataju znatna područja na površini tog ogromnog otočnog područja koje se prostire na 425,000 kvadratnih kilometara.

Koji je povod da se toliki broj zemalja spori oko toga područja ? Najčešće objašnjenje oko tog spora su rupe u međunarodnom pravu mora i definiciji isključivog gospodarskog pojasa, koje sve zainteresirane strane na različite načine interpretiraju u svoju korist. Kina se u ovom slučaju pozvala na dokaze u povijesnim zapisima iz 12.stoljeća koji tvrde da je to još u 9.stoljeću bilo ribolovno područje pod kontrolom kineskih careva dinastije Song. Tadašnja Republika Kina je 1946. poslala(Kivimäki,2002:9) vojnu ekspediciju koja je označila čitavo područje kao suvereni kineski teritorij.(Wortzel i Higham,1999.,180) U tadašnjoj poslijeratnoj atmosferi, Kina je bila jedina neovisna država na tom području, uz iznimku Filipina, dok su ostale zemlje još bile pod britanskom i francuskom kontrolom te nisu davale previše pažnje statusu otočja Spratly. Kini je uslijed povlačenja Japana bilo presudno osigurati to strateški ključno područje koje je nadziralo glavne pomorske puteve između Kine, Indije i Europe. U narednim desetljećima su se okolne zemlje uključile u utrku za resursima koji su se nalazili na tom području te 1949.su željeli osigurati svoje pravo na teritorij, uslijed urušavanja utjecaja Republike Kine koja je bila poražena od strane komunista, koji su protjerali ostatak nacionalista na Tajvan, čime Kinezi nisu imali mogućnosti niti vremena baviti se Spratlyjem. NR Kinu veže jedan vrlo jaki interes za kontrolom Spratlyja zbog nekoliko razloga poput: izvora nafte, strateške lokacije, nacionalnog ugleda te okruženja Tajvana(Dzurek,1996:18).

Izvorišta energenata:

Spratlyji sadrže znatne izvore nafte i plina, dakle energenata s kojima Kina može zadovoljiti svoje gigantske potrebe za naftom, čiji je trenutno drugi najveći svjetski potrošač i uvoznik, nakon SAD-a. Prednosti povećanja domaće eksploatacije nafte su velike jer smanjuju ovisnost

Kine o stranoj nafti, čija cijena zna varirati ovisno o svjetskim previranjima i situaciji na Bliskom Istoku. No upravo ti resursi su podjednako važni i Vijetnamu, Maleziji i Filipinima, čije rastuće ekonomije isto trebaju povećanu potrošnju nafte upravo zbog rastućeg broja automobila i sl.

(<http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=10651> 11.5.2016)

Strateški položaj:

Strateški položaj Spratlyja je neizmjerljivo važan za kineske gospodarske interese i za njezinu nacionalnu sigurnost. Nalazi se na pola puta između južne Kine i Malačkog prolaza, kroz koji prolazi glavna trgovina između Kine i Zapada. U sve nestabilnijem svijetu i uz kinesku želju za provođenjem odlučnije vanjske politike, Kina si nemože priuštiti prisutnost stranih sila na ovom strateški važnom području. Stoga kineski nastup po tom pitanju podrazumjeva čvrsti i beskompromisni stav i izbjegavanje pregovora sa drugim zemljama koje imaju interese na ovom području. Kina time poručuje susjedstvu da su Spratlyji teritorij od visokog strateškog i nacionalnog interesa, te da je pitanje kineskog suvereniteta nad Spratlyjem po važnosti podjednako važno kao i pitanje Tajvana, koje je definirano pitanjem kineskog nacionalnog ujedinjenja (Dessein, 2014:10).

Nacionalni ugled:

Kini je izrazito važno izbjegavati ustupke pod trenutnim uvjetima, jer su administracije Hua Jintaoa i trenutna Xia Jinpinga više puta izjavile da kineski suverenitet nad njezinim teritorijem nije roba za trgovinu. Jačanjem suvremenog kineskog nacionalizma, jača i pritisak na vlasti da se postave čvršće i agresivnije prema zaštiti kineskih interesa, te se zbog toga nemogu očekivati bilo kakvi ustupci u skorije vrijeme zbog opće atmosfere u kineskom društvu, čija javnost je protiv bilo kakvog popuštanja po tom pitanju (Cronin, 1997:35-36).

Okruženje Tajvana:

Spor u Spratlyjima je usko povezan s kinesko-tajvanskim sukobom. S obzirom da se obje strane smatraju predstavnicama kineske države, njihovi zahtjevi za spornim područjima se preklapaju. Obje zemlje imaju vojnu prisutnost na tom području te je bilo nekoliko incidenata kroz zadnjih 30 godina. Isto tako se preklapaju i njihovi strateški interesi, s time bi da bilo kakva buduća kineska aneksija Spratlyja dovela do okruženja Tajvana sa kineskim teritorijem te bi Tajvan bio

ranjiv na moguće vojne i ekonomske pritiske Kine koja je želi učiniti izoliranim od ostatka svijeta. Stoga ako se sagleda iz sigurnosnog aspekta te se zanemare službena stajališta kineskih vlasti u vezi njihove miroljubive vanjske politike, možemo zaključiti da Kina uz teritorijalnu i ekonomsku ekspanziju u tišini namjerava okružiti Tajvan s ciljem vršenja pritiska na nje kako bi suzbio tajvanske zahtjeve za neovisnošću od Kine (Song,Zou,2016:127-133).

U slučaju ovog spora, Kina se nalazi se pred dilemom:hoće li ostati vjerna svojim službenim interesima te će biti spremna posegnuti za silom da riješi spor u obliku ograničenog rata ili će posegnuti za svojom prokušanom taktikom mirne suradnje te će se putem pregovora dogovoriti sa drugim stranama oko podjele teritorija, ali uz iznimku Tajvana kojeg će sigurno isključiti iz pregovora.

8. Tajvan i pitanje nacionalnog ujedinjenja

Pitanje Tajvana je najstarije goruće pitanje koje muči Kinu i Tajvan još od 1949. godine, te je jedno od glavnih tema u kineskoj javnosti. Korijeni borbe za ujedinjenje svih kineskih regija s matičnom Kinom su u završetku kineskog građanskog rata. Godine 1949. nakon vala poraza koji su urušili političku podršku te vojnu moć kineskih nacionalista iz stranke Kuomintang, pod vodstvom Chianga Kai-Sheka, oni su se sa vojskom i izbjeglicama povukli na otok Tajvan, koji je tada bio nedavno oslobođen od Japana nakon 50 godina okupacije. Odavde su nacionalisti planirali iskoristiti Tajvan kao utočište gdje će obnoviti svoju vojnu moć nakon čega bi krenuli u buduće oslobođenje Kine od komunista(Lary,2015:168-195).

Sa druge strane tajvanskog tjesnaca, kineski komunisti su istovremeno kroz konsolidaciju svoje moći, planirali napasti oslabljene nacionaliste kojima je SAD uskratio jamstvo vojne pomoći u slučaju agresije, što je bio odgovor na nezadovoljstvo američkih savjetnika na duboko ukorjenjenu korupciju i nesposobnost nacionalističkog vodstva (Sandler 2002:187-189).Kineski komunisti su napali otočja na svojoj strani tjesnaca, ali su bili ubrzo odbijeni od strane nacionalista. Tijekom drugog pokušaja zauzimanja otoka Quemoy 1955.godine, SAD se upleo u sukob zbog zabrinutosti da će se komunizam proširiti Azijom, te je želio spriječiti novo bojište s obzirom da je SAD bio angažiran u Korejskom ratu. Interesi SAD-a su također bili usko vezani uz opstanak svoga saveznika, Republike Kine. Godine 1958. NR Kina ponovno pokušava zauzeti

Quemoy, ali se uplela američka sedma flota te je blokirala kineski pokušaj, čime je nametnuto primirje, nakon čega se mijenja dinamika kinesko-tajvanskih odnosa.

Kineske vlasti tada mijenjaju čitavu retoriku, te umjesto nastojanja da se Tajvan zauzme u munjevitom ratu, posežu za strpljenjem i diplomacijom. Mao je na pitanje Tajvana sam izjavio: „Kina može pričekati 100 godina da se Tajvan vrati Kini“ (Kissinger, 1999: 898). S time se tajvansko pitanje pretvorilo u diplomatsku bitku između obje strane. Republika Kina (Tajvan) je svejedno uživala jaku međunarodnu podršku, te je bila jedna od suosnivačica Ujedinjenih naroda (UN) i jedna od stalnih članica Vijeća sigurnosti UN-a, gdje je često bila pojačanje prozapadnom bloku predvođeni SAD-om. Na domaćem planu, Chiang je sa vojskom i Kuomintangom uspostavio diktaturu kineske manjine, jersu se bojali ustupaka lokalnom stanovništvu, koje su smatrali manjim Kinezima od njih samih. Nakon 50 godina japanske okupacije razvila se jedna specifična autohtona tajvanska kultura, te su ojačale jezične barijere. Kao i Japanci prije njih, nacionalisti su vladali čvrstom rukom nad autohtonim stanovništvom te su čak u 1950-ima nasilno ugušili lokalni ustanak i isključili sve domaće Tajvance iz politike i javne uprave (Rigger, 1999.,206).Upravo će ova događanja imati jaki odjek u današnjim stavovima Tajvanaca prema pitanju ujedinjenja, koje karakterizira velika skepsa prema kontinentalnim Kinezima. Tijekom 1970-ih, Republika Kina prolazi kroz svoje najbolje i najteže trenutke. Diplomatska ofenziva NR Kine u UN-u je uspješno izbacila Republiku Kinu iz Vijeća sigurnosti i samog UN-a, zbog čega su do sredine 1990-ih skoro sve zemlje svijeta povukle priznanje Republike Kine u korist dobrih odnosa sa NR Kinom, kao jedinom legitimnom predstavnicom cijele Kine. U diplomatskim odnosima sa Tajvanom i sa NR Kinom, obje zemlje traže da se nema službene odnose i priznanje s drugom kao preduvjet normalnih odnosa. Smrću Chianga 1975. i Maoa 1976. godine, zatvara se jedno važno poglavlje kineske povijesti. Smrću dvaju najvećih neprijatelja, liberalnije frakcije dolaze na vlast u „obje Kine“. U Republici Kini, liberalizacijom ekonomije i društva dolazi do perioda jakog ekonomskog rasta, uspostave demokratskog poretka te uključenje domaćih Tajvanaca u politiku. U NR Kini, Deng Xiaoping pokreće liberalizaciju ekonomije te uvodi partijsku „demokraciju“ s ciljem uključenja većeg broja ljudi u proces odlučivanja i donošenja odluka. Pozicija Republike Kine je i dalje bila poprilično slaba, jer se nalazila u diplomatskoj izolacijibudući je tada SAD davao podršku NR Kini po pitanju ujedinjenja sa svojom „odmetnutom“ pokrajinom, u sklopu hladnoratovske suradnje. Izgledalo je da će se situacija preokrenuti u korist mirne predaje i „povratka“ Tajvana

Kini, ali će se krahom američko-kineskog saveza 1989.godine te uvođenjem zapadnih sankcija se situacija zaokrenuti natrag u korist Tajvana. Na izborima 1988. Kuomintang prvi puta u povijesti gubi izbore, te na vlast dolazi prvi autohtoni predsjednik Lee Teng Hui, iz naroda Hakka. Može se reći da su tu počeci „tajvanizacije“ Republike Kine, u nastojanju da se Tajvan vrati u međunarodnu zajednicu te da se uspješno otrgne kineskom „zagrljaju“. Gubitkom partnera u pregovorima, NR Kina je krenula u agresivniju diplomatsku igru te je 1998.godine došlo do Treće tajvanske krize koja je okončana ponovno, američkom intervencijom. To je bio zadnji simbolični pokušaj da se pokuša zastrašiti tajvansku javnost te da se pro-kineski Kuomintang, koji je bio za ujedinjenje, vrati na vlast (Chao,Dickson,2002.,218-241). Dolaskom Chen-Shui-Biana na mjesto predsjednika 2000.godine, prvi korak koji je poduzeo je bilo poništenje konseznusa o jednoj Kini iz 1992., te je kineskim vlastima dao za preduvjet daljnjih pregovora, novi nacrt konsenzusa o „jednoj Kini, različitih stavova“. „Jedna Kina, različiti stavovi“ znači da se prihvaća da postoji jedna jedinstvena Kina, ali da Tajvan nije dio nje (Zagoria,2003:93-95). Predsjednik Hu Jintao je takav nacrt odbio te je istaknuo da je službeno stajalište NR Kine da inzistira na prihvatanju konsenzusa o jednoj Kini iz 1992. godine. Unatoč tim trzavicama, kineska i tajvanska tržišta su bila otvorena za investicije i trgovinu za obje strane, te su bili otvorili zračni promet za obje zemlje. Godine 2005. NR Kina je izglasala Anti-secesijski zakon u kojemu se navodi: „Ukoliko se Tajvan pod bilo kojim nazivom i oblikom odvoji od NR Kine, to će to biti povod za primjenu nemiroљjubivih sredstava“, ukratko povod za otvoreni rat (Seelos,2010:37-42). Promjenom vlasti 2008. godine, Kuomintang se ponovno vraća na vlast, ali predsjednik Ma Ying-Jeou nije poduzeo nikakve konkretne korake po pitanju odnosa sa NR Kinom. Konsenzus iz 1992.godine je ponovno priznat kao osnova pregovora, ali nikakvi novi potezi nisu napravljeni od tada. Sa vojnog i ekonomskog stanovišta, asimetričnost koja se produbljuje između Tajvana i Kine postavlja sljedeće pitanje:hoće li Tajvan moći opstati u izolaciji i u sjeni jedne sve moćnije Kine? Na diplomatskoj razini je bilo nekoliko pregovora, ali već dugi niz godina nema nikakvog pomaka. Kineskim gomilanjem snaga u pokrajini Fujian, nasuprot Tajvana, je već okupljena znatna vojna sila koja zabrinjava i Tajvan i SAD, upravo zbog vjerojatnosti da bi Kina mogla u bliskoj budućnosti imati jednu znatno jaču i bolje opremljenu vojsku i mornaricu koja će imati realnu šansu da zauzme otok te nasilno uguši tajvanske ambicije o očuvanju neovisnosti od Kine (Lanteigne,2009:150).

9. Zaključak:

Kina je kroz zadnjih 50 godina prošla brojne etape razvoja svoje vanjske politike. Temelji su bili izgrađeni tokom dugogodišnje izolacije u hladnoratovskom okruženju koja je prekinuta povratkom u međunarodnu zajednicu 1971., nakon čega je Kinogradila svoje kapacitete koji su je učinili regionalnom i globalnom silom. Od 1949. godine pa do danas se može prepoznati da je suvremena kineska vanjska politika učinila totalni odmak od radikalizma Maove vladavine, te da su se kroz desetljeća Kinezi usavršili u balansiranom nastupu prema regiji i svijetu. Taj balans podrazumijeva da Kina podjednako primjenjuje svoju gospodarsku i političku moć da mirnim putem poboljšava odnose sa svojim azijskim susjedima, ali da je spremna zauzeti čvrst stav u rješavanju sporova. Možemo reći da u bližoj budućnosti Kina neće posezati za silom kao sredstvom ekspanzije svoje moći i utjecaja na druge zemlje. Vojna komponenta kineske vanjske politike isključivo služi kao instrument obrane kineskog prestiža te kao alat s kojim barata u teritorijalnim sporovima. Treba istaknuti da Kina razvija sa zemljama poput Rusije sve dublje veze s ciljem umreživanja zemalja u jedan novi ekonomsko-politički blok. Na regionalnom planu, Kina i Rusija rade na širenju SCO-a, s namjerom smanjenja američkog utjecaja u Aziji. Kineski uspon je imao iznimnu korist za kinesko gospodarstvo i trgovine, jer se uspostavom novih veza otvorila vrata kineskim investicijama i trgovini. Kineske krajnje ambicije u Aziji se nemogu sa velikom sigurnošću potvrditi. Ono što se može iščitati jest da Kina teži vodećoj ulozi u Aziji, želi oslabiti ili čak isključiti SAD iz igre na kontinentu. Što više, kinesko vodstvo daje veliku važnost jačanju kineske kontrole nad strateškim plovnim putevima, osobito u Južnokineskom moru. No treba biti oprezan sa analizom kineskih ambicija, upravo zbog specifičnosti dugoročnog planiranja kineskih elita. Potencijalne prepreke kineskim planovima su SAD, Tajvan i druge susjedne zemlje. Kina je fokusirana na rješenje pitanja svojih granica i želi kontrolu nad plovnim putevima, nešto čemu se SAD, Tajvan, Vijetnam, Japan protive, jer to smatraju kineskom agresijom.

I zadnje pitanje: je li 21.stoljeće stoljeće Kine ? To se sada nemože odgovoriti, jer za sada je odgovor i da i ne. Nije izgledno da će Kina biti globalni hegemon, ali istodobno je vrlo vjerojatno da će biti jedna od glavnih igrača u novom multipolarnom svijetu.

Sažetak:

Kineska vanjska politika je kroz zadnjih 50 godina postala iznimno složena i dinamična. Od dugogodišnje izolacije, nova Kina se 1980-ih željela oprezno uzdignuti kao nova svjetska velesila. Početni istupi Kine s ciljem jačanja vlastite pozicije na svjetskoj sceni su bili u znaku nastojanja Kine da se uključi najutjecajnije ekonomske i trgovinske organizacije poput WTO-a. Nakon 20 godina borbe zbog otpora SAD-a i Japana, Kina je postala vrlo važan akter u svim svjetskim događanjima, te trenutno radi na stvaranju novog ekonomsko-političkog bloka koji isključuje SAD kao svjetskog hegemonu, te stavlja Kinu na mjesto vodeće sile u regiji. Problemi teritorijalnih sporova i kineska nepopustljivost stvara daljnje napetosti između Kine i susjednih zemalja, koje su u strahu od agresivne kineske politike, krenuli u bližu suradnju s SAD-om, u nadi da će zaustaviti kinesku ekspanziju u regiji.

Ključne riječi:

Mao Zedong, Deng Xiaoping, Jiang Zemin, Hu Jintao, Xi Jinping, Komunistička partija Kine, Upravno vijeće, Narodnooslobodilačka vojska.

Taiguangyanghui, diplomacija velikih sila, teritorijalni sporovi, mirni uspon, nacionalna stabilnost, nacionalni suverenitet, Pet principa miroljubive koegzistencije, dualnost moći i slabosti, nacionalno ujedinjenje, izolacionizam, liberalizacija, reforme, demokratski centrizam, Tajvan, Spratly, gradualizam

Popis literature:

Anthony H. Cordesman: Chinese Strategy and Military Power in 2014: Chinese, Japanese, Korean and US Perspectives, Rowman& Littlefield Publishers Inc., Lanham, Maryland, 2014.

Barbara Seelos: The Anti-Secession Law and the Use of Threat - Is China's policy towards a violation of Art 2 (4) UN Charter, Diplomica Verlag GmbH, Hamburg, 2010.

Bart Dessein: Interpreting China as a Regional and Global Power: Nationalism and Historical Consciousness in World Politics, Palgrave Macmillan UK, New York, New York, 2014.

Daniel Chow: The Legal System of the People's Republic of China in a Nutshell, West Group, Eagan, Minnesota, 2003

Daniel J. Dzurek: The Spratly Islands Dispute: Who's on First?, International Boundaries Research Unit, Durham, 1996.

Diana Lary: China's Civil War, Cambridge University Press, Cambridge, 2015

Donald S. Zagoria: Breaking the China-Taiwan Impasse, Praeger Publishers, Westport, Connecticut, 2003.

Flemming Christiansen, Shirin M. Rai :Chinese Politics and Society: An Introduction, Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, Upper Saddle River, New Jersey, 1996.

Henry Kissinger: Years of Renewal, Touchstone, New York, New York, 1999.

Jeanne Wilson: Strategic Partners: Russian-Chinese Relations in the Post-Soviet Era, Routledge, New York, 2015.

Larry M. Wortzel, Robin D. S. Higham: Dictionary of Contemporary Chinese Military History, Greenwood Press, Westport, Connecticut, 1999.

Linda Chao, Bruce J. Dickson: Assessing the Lee Teng-hui Legacy in Taiwan's Politics: Democratic Consolidation and External Relations , East Gate, M.E.Sharpe, Armonk, New York, 2002.

Loren Brandt, Thomas G. Rawski: China's Great Economic Transformation, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

Lung-chu Chen: The U.S.-Taiwan-China Relationship in International Law and Policy, Oxford University Press, New York, New York 2016.

M. L. Sali: India-China Border Dispute: A Case Study of the Eastern Sector, A.P.H.Publishing Corporation, New Delhi,1998.

Marc Lanteigne: Chinese Foreign Policy, an Introduction, Routledge, New York, New York, 2009.

Michael Y.M.Kau: China in the Era of Deng Xiaoping, East Gate Book, M.E.Sharpe, Armonk, New York, 1993.

Mingjiang Li, Chong Guan Kwa China-ASEAN Sub-Regional Cooperation: Progress, Problems and Prospect, World Scientific Publishing Co.Pte.Ltd., Singapore 2011.

Mikael Weissmann: Chinese Foreign Policy in a Global Perspective: A Responsible Reformer “Striving For Achievement”, JCIR: VOL. 3, No. 1, Aalborg, 2015.

Ming-Yen Tsai: From Adversaries to Partners? Chinese and Russian Military Cooperation after the Cold War, Greenwood Publishing Group, Inc., Westport, Connecticut, 2003.
P. R. Chari, VyjayantiRaghavan: Sino-Indian and Sino-South Korean Relations: Comparisons and Contrasts, Routledge, New Delhi, 2015.

Patrick M. Cronin: Project 2015: Power and Progress,National Defense University Press, Washington ,D.C, 1997.

Robert G. Sutter: Chinese Foreign Relations: Power and Policy Since the Cold War,Rowman& Littlefield, Lanham, Maryland, 2012

Samuel S. Kim: China, the United Nations and World Order, Princeton Legacy Library,Princeton, New Jersey, 1979.

Stanley Sandler: World War II in the Pacific: An Encyclopedia, Garland Publishing Inc., New York, 2001

Seokwoo Lee: Territorial Disputes among Japan, China and Taiwan concerning the Senkaku Islands, International Boundaries Research Unit, Durham, 2002.

Shelley Rigger: Politics in Taiwan: Voting for Reform, Routledge, London,1999.

Shu Shin Luh: The Economy of China, Mason Crest Publishers, Broomall, Pennsylvania 2006

Suisheng Zhao: Chinese Foreign Policy: Pragmatism and strategic behavior, East Gate Book,M.E.Sharpe, Armonk, New York ,2004.

Tsang, Steve Yui-Sang Tsang. The Cold War's Odd Couple: The Unintended Partnership Between the Republic of China and the UK, 1950–1958, I.B.Taurus& Co Ltd., New York,New York, 2006.

TimoKivimäki: War Or Peace in the South China Sea, NIAS press, Kopenhagen , 2002.

William A. Joseph - Politics in China. An Introduction, Oxford University Press, New York, New York 2014.

Xiaoming Zhang: Deng Xiaoping's Long War: The Military Conflict between China and Vietnam, University of North Carolina Press, Chapel Hill, North Carolina, 2015.

Yann-huei Song, KeyuanZou: Major Law and Policy Issues in the South China Sea: European and American Perspectives,Routledge,New York, New York, 2016.

Yong Deng, Fei-Ling Wang: China Rising: Power and Motivation in Chinese Foreign Policy ,Rowman& Littlefield Publishers Inc., Lanham, Maryland, 2005.

www.marxists.org

www.globalsecurity.org

www.ide.go.jp

www.brookings.edu

www.marxists.org

www.eia.gov

www.next.ft.com

www.piie.com

www.theguardian.com

www.nytimes.com

www.jamestown.org

www.e-ir.info

www.un.org